

Slovenska Bistrica, mesto na južnih obronkih Pohorja

Svet med Pohorjem in Bočem je že od nekdaj pomembno prehodno ozemlje. Tod je tekla jantarska pot in tudi pretok drugih dobrin od severa proti pokrajinam severne Italije. O tej prehodnosti pričajo raznovrstne najdbe in zanesljive sledi stalne poselitve, kot so gradišča in številna grobišča, razsuta po širokem območju. Srečujemo jih od jugovzhodnih obronkov Pohorja prek gričevja in ravnin do pregrad Donačke gore, Boča in Konjiške gore, ki so bile že v antičnih stoletjih naravne in tudi upravne meje. Seveda so gospodarske in kulturne povezave, kot tudi vojaška osvajanja, potekala v obe smeri. Poleg utečenih starodavnih poti so Rimljani v prvem stoletju našega štetja skozi ta vrata speljali v panonski prostor hitro vojaško cesto in ob njej je bila v bližini današnje Slovenske Bistrice večja obcestna postaja nam neznanega imena, ki pa je ne smemo šteti za predhodnico poznejše Bistrice. Po zatonu rimskega cesarstva, ki se je v naših krajih začel že v 4. stoletju, je z državno cesto zamrla tudi omenjena postaja. Preteči sta morali viharni stoletji preseljevanja barbarskih ljudstev, stalna naselitev Slovanov v poznem 6. stoletju, nadvlada azijskih Avarov, osvajalni pohodi frankovskih vojska, zatem skozi vse 9. in 10. stoletje pustošenja Ogrov in ko so se ti konec 10. stoletja ustalili v Panonski nižini, so se negotove razmere začele umirjati. Prvi znani lastniki tega ozemlja so bili v 11. stoletju Spanheimi. Eno od središč njihovih posesti je bil grad na Piramidi nad Mariborom, kjer je bil tudi urad pohorske županije (*supania Pocher*), ki ga je pred letom 1147 ustanovil Bernard Spanheimski. Po dedni poti so Spanheimom leta 1147 sledili Traungavci. Bili so krajišniki v Podravju vse do Boča in Konjiške gore. Po smrti zadnjega Traungavca Otokarja IV. leta 1192, ki so ga kot prvega štajerskega vojvodo pokopali v očetovi ustanovi v žički kartuziji, so njegova ozemlja pridobili Babenberžani. Po njihovem izumrtju leta 1246 je del Štajerske z našimi kraji leta 1261 pridobil češki kralj Otokar II. Přemysl.

Zgoraj: navzkrižno postavljena štajerski in bistriški grb, 1589.

Izrez iz Vetrove grbovne plošče na strani 39.

STATT WINDISCHFELSTRIZ

Minoriten Clofter

Slovenska Bistrica, pogled s severne strani, pred letom 1681. Grad se kaže še v svojih srednjeveških oblikah, a upodobitvi ne kaže povsem zaupati. (Po G. M. Vischerju, 1681)

V razgibanih letih 12. in 13. stoletja so se fevdalci sicer pogosto menjavali, a obetati so se začeli novi časi. Z utrjevanjem prafarnih središč so se začele urejati tudi cerkvene razmere. Leta 1146 so prvič omenjene fare v Hočah, Slivnici in Konjicah. Del ozemlja današnje bistriške občine je v cerkvenem pogledu spadal pod konjiškega župnika, medtem ko je Jernejeva cerkev z Bistričani vred sodila pod slivniško pražupnijo. V pisnih virih sledimo Bistrici šele od prve polovice 13. stoletja, a njene začetke smemo iskati že mnogo prej v poogrskem oživljanju pokrajine v poznem 10. stoletju. V njenem najstarejšem delu, v Gradišču, se je v 12. stoletju oblikovala naselbina okoli pravokotnega vaškega prostora. Nepojasnjen izvor imena Gradišče opozarja, da je bila tu že pred nastankom vaške naselbine starejša, po imenu sodeč utrjena poselitev, o kateri pa ni ohranjenih materialnih dokazov. So jo razdejali Ogrji? Preskočiti moramo stoletja in razmišljanja o nastanku Gradišča ter se ustaviti v prvih desetletjih 13. stoletja, ko se je za Bistrico začela zgodovina pisnih virov.

Prometno ugodna lega Bistrice in zlasti primerna oddaljenost od Maribora, Ptuja in Celja sta povzročili, da se je središče vaške naselbine začelo iz Gradišča premikati k tranzitni poti srednjeevropske ceste, po kateri se je v 12. stoletju začel razvijati promet na večje razdalje. Okrog leta 1220 je bilo v Bistrici sedemnajst kmetij z določenimi dajatvami deželnemu vladarju. V ta čas sodi tudi nastanek zunaj naselbine postavljene slivniške podružnične cerkve sv. Jerneja, a za prvega vikarja oz. župnika Henrika

izvemo šele leta 1252. Zaradi oddaljenosti od prafarnega središča Slivnice in hkratne rasti je vikariatska cerkev pred sredino 13. stoletja postala sedež župnije.

Ugodne okoliščine so pospešile, da se je vas v prvi polovici 13. stoletja razvila v trško naselbino z delno samoupravo. Leta 1227 izvemo za ime prvega Bistričana, kramarja Bertolda, ki je razvijajočemu se kraju tega leta pripomogel k pridobitvi trških privilegijev, sam je opravljal vlogo sodnika. Okrog leta 1240 je tu deloval trški sodnik Becelin (*iudex de Fuhstriz*), po mnenju nekaterih lahko že mestni sodnik. Toda o bistriških meščanih zagotovo slišimo šele ob koncu 13. stoletja. Tako je leta 1297 bistriški meščan (*burger Frizold*) studeniškim dominikankam prodal neko kmetijo. Poleg Ulrika Žovneškega so listino pečatili bistriški meščani (*die burger von Veustritz*) in med njimi se na prvo mesto uvršča bistriški sodnik Volkmar (*Wolcmar*). Torej je Bistrica v poznem 13. stoletju že dosegla tisto stopnjo samostojnosti, da se lahko postavlja s skupnostjo meščanov s sodnikom na čelu. Leta 1339 je avstrijski vojvoda Albreht II. Habsburški med drugimi ugodnostmi podelil Bistričanom »milost«, da imajo vse tiste pravice kot drugi meščani v mestih na Štajerskem.

Avstrijski in štajerski vojvoda Leopold VI. Babenberžan, ki je na martinovo 1227 Bistrici (*Fystritz*) podelil trške pravice, je v tem času zaukazal popis deželnoknežjih dohodkov in v urbarju je navedena tudi Pohorska županija (*supania Pacher*), ki so jo že za časa Spanheimov upravljali iz zemljiškega urada v Mariboru. Leta 1265, ko je češki kralj Otokar II. dal posest znova popisati in upravno preurediti, je bil sedež deželnoknežjega zemljiškega urada za Pohorsko županijo že v Bistrici. Obsežna županija je edini primer na župe razdeljenega urada na Slovenskem in Jože Koropec (1982) je prepričan, da je bila naslednica slovenske plemenske župe.

Nemški kralj Rudolf I. Habsburžan je od Otokarja II. s silo pridobljeno Štajersko in Bistriški urad z mestom leta 1276 podelil v zakup zvestemu grofu Majnhardu Goriškemu, od leta 1286 vojvodi Koroškemu. Majnhardov brat vojvoda Henrik pa je moral grad in mesto (*burkh und statt*) leta 1311 po izgubljeni vojni vrniti Habsburžanom. V ta čas sodi redek zapis, ki se ne nanaša na pravno-fevdalne razmere, kronistu se je namreč zdelo zanimivo zapisati, da so leta 1309 okrog Bistrice rojili ogromni roji kobilic in ko se je vanje zagnal pijan junak, so ga kobilice s konjem vred oglodale do kosti. Ta nesrečnik je bil oproda tistega Ulrika Žovneškega, ki se je leta 1297 podpisoval skupaj z bistriški meščani.

Zanimivo je vprašanje, zakaj se je vaška naselbina oblikovala in »prijela« na razmeroma neugodnih ravninskih in celo mokrih tleh, ko pa se samo nekaj korakov severneje čez potok (*fluuius Vevstris*, kakor je bilo leta 1255 prvič zapisano njegovo ime), že rahlo dvigajo prisojni obronki Pohorja. Tam, kjer so si Bistričani na samem postavili Jernejevo cerkev. Tudi za zemljiški deželni urad je bil izbran izrazito ravninski prostor. So temu botrovale posestno-zemljiške okoliščine? Kakorkoli že, z izbiro lokacije za fevdalno postojanko in cerkev so v odnosu do trške naselbine nastali civilni, fevdalni in

cerkveni elementi, ki so zakoličili urbanistični razvoj Bistrice. K njim moramo prišteti še potok Bistrico ki so se mu prvi naseljenci previdno umaknili na primerno razdaljo, fevdalna postojanka pa je zaradi ravninske lege v njegovi bližini lahko računala na napajanje obrambnega jarka.

Leta 1311, ko je čez potok v mesto vodil most, o tržanih ne ugibamo več. Leta 1321 se v Bistrici prvič omenjanjo židje in 1374. njihovo pokopališče na južni strani mesta. To zgovorno prispeva k oblikovanju predstav o razvoju trgovine in obrti v mestu. Razvoj so še pospešili grofje Celjski, ki so leta 1368 po Walseejih (1355-1363) pridobili Bistrico. Njihova razvejana mreža mitniških postaj je bila trgovanju naklonjena. Socialne in verske razmere v poznem 13. stoletju se kažejo v pojavu dveh cerkva. Znotraj mestnega obzidja je že leta 1397 stala Marijina cerkev, na drugi strani potoka zunaj mesta pa je že leta 1395 stal zgrajen špital s cerkvijo sv. Duha. Takrat je bila v mestu, natančneje pri gradu ali v njem, Marijina kapela, ki pa je leta 1384 z gradom vred pogorela. Razvoju mesta je sledilo poimenovanje ulic: leta 1411 je zapisana *Neugasse* (danes Partizanska ul.); 1441. *Kirchgasse* in *Strudelgasse*; 1499. *Schmidgasse*; 1647. *Kotgasse* (Blatna ul.). Leta 1444 se omenja livar zvonov. V mestni utrip so sodili že omenjeni židje s svojim pokopališčem, a jih je Herman Celjski leta 1410 izgnal z vseh svojih posesti.

Takrat je mesto obdajal utrjen nasip ali morda že obzidje in vodni jarek, omenjen leta 1394. Utrjevanje mesta Bistrice so pospešile vojne in fajde med plemstvom in ne Turki. Med letoma 1411 in 1417 so si bili v laseh Habsburžani in močni Walseeji; Bistrica, čeprav celjska, se najbrž ni počutila varno. V letih od 1436 do 1443, ko so tod potekali habsburški boji s Celjani, so se Bistričani počutili še bolj ogrožene. Njihova obrambna moč se je izkazala leta 1445, ko so v velikonočnem tednu, v sredo, 13. aprila, nad njo prihrumeli Ogrri. Mesto je bilo že od leta 1368 v posesti celjskih grofov in njihove razprtije z ogrskim plemstvom so nad Bistrico priklicale veliko nevarnost. Pred okrog 15.000 Ogrri pod poveljstvom Janoša Hunyadija se je v mesto zatekel celjski vojskovodja Jan Vitovec (v narodnih pesmih znan kot Pegam - Čeh v boju s cesarskim Lambergom) z okrog 80 konjeniki, da ubrani celjsko posest. Neimenovan kronist Celjske kronike je takole opisal dogajanje: *»Po silnih napadih na mesto so Ogre pri naskokih težko poškodovali, obstreljevali in obmetavali s kamenjem. Ker so pri naskokih izgubili veliko ljudi, so zapovedali umik. Medtem pa je začelo v središču mesta goreti, ker ga je zažgal najemnik, ki je bil Oger. Ko je mesto tako gorelo, so Ogrri mislili, da bo dal mestni poveljnik mesto izprazniti in bo iz njega zbežal. Zato so mesto obkolili od vseh strani ter so pri tem vztrajali, dokler ni ogenj ponehal. In ko so videli, da nihče ne beži iz mesta in ga noče zapustiti, so ga začeli naskakovati v drugi pot in če ne bi bila zunaj mestnega obzidja speljana okoli mesta prepletena ograda, bi bilo treba mesto zavoljo vročine zapustiti in ga predati. Tako so Ogrri spet naskočili, tekli celo v jarek in do plota, toda zdaj so bili težko poškodovani, obmetavani in obstreljevani in so izgubili tudi drugi naskok. Hrabri ljudje, ki so bili v mestu, so utrpeli izgubo konj, oklepov in drugega orožja. Kljub temu pa ni nihče od njih odnehal pri obrambi.*

Zgovornejša upodobitev Slovenske Bistrice, na kateri je risar okrog leta 1681 prepričljivo razčlenil zahodno stranico mesta med gradom in Graslovim stolpom, na desni pa je viden grajski park. (Po G. M. Vischerju, 1681)

Ko Janoš Hunyadi ni mogel zavzeti Bistrice, je poslal še isto noč Szekelyja, sina svoje sestre, z oddelkom konjenikov proti Celju. Mogoče je bilo do tisoč konjenikov ...» (Po prevodu L. M. Golje, 1972).

Izvirni zapis je nastal desetletje ali kakšno leto več po opisanih dogodkih in mu zaradi zgovornosti ni enakega v našem zgodovinospisju tega časa. Iz njega lahko razberemo velik pomen mesta za Celjane. Opis njegove utrjene podobe se dopolnjuje z drugimi viri, po katerih izvemo za obrambne stolpe v mestnem obzidju in ob mestnih vratih. Knez Friderik II. Celjski se je Bistričanom za uspešno obrambo oddolžil s tem, da jim je že 26. maja ponovno potrdil stare pravice: prosto izbiro mestnega sodnika, ki je skrbel tudi za obračun stroškov prevoza vina skozi mesto. Takrat je Erazmu Viltuškemu in Walterju Safnerju podelil v najem dva stolpa v mestnem obzidju.

Ko so knezi Celjski izumrli, je mesto znova postalo habsburško oz. deželnoknežje. Cesar Friderik III. ga je zaradi slabega stanja in vojne škode za šest let oprostil vseh davkov in mu podelil »milost«, da morajo vsi trgovci z vinom, kožami, oljem, suknom in drugim blagom, ko gredo skozi Bistrico, tu prenočiti. Tudi druga polovica 15. stoletja je bila obdobje vojn in pustošenj. Bila so leta hudih preizkušenj in temu je posledično sledilo zamiranje gospodarstva. Že leta 1469 se je prepirljivemu Frideriku uprlo štajersko plemstvo in Bistrica je med prvimi padla v roke upornikom Andreja Baumkirchnerja. Zaradi

cesarjeve stalne vojne z ogrskim kraljem Matijem Korvinom, ki ga zmotno zamenjamo z našim kraljem Matjažem, je njegov poveljnik Jakob Szekely leta 1489 zavzel mesto in v njegovih rokah je ostalo do leta 1492.

20 Podobo Bistrice samo dve leti pred padcem v roke Ogrov nam je v svojem dnevniku ohranil humanist in kancler oglejskega patriarha Paolo Santonino, ki se je v mestu mudil maja 1487. Zapisal je: »*Naposled smo zapustili ta kraj [Fram] in prišli po petih miljah v mesto Bistrico (Faystriz); sredi poti se je vsul po nas silovit dež in ni odjenjal vse do tega kraja, kjer so nas sprejeli v javnem gostišču. Tam smo imeli za večerjo več vrst rib. In drugih jedi. Mesto Bistrice leži na ravnem: ima kar več vrat, zraven katerih stojijo veliki in stari stolpi; krog in krog ga obdaja obzidje in utrjeno je z jarkom in dvojnimi okopom. Veliko je skoraj kot Rogatec in podložno presvetlemu gospodu cesarju [Frideriku III.]. Toda pred nekaj leti je v naključnem požaru pogorelo do tal; še zdaj se vidijo hude sledi tega požara. Šestindvajsetega v mesecu [maju] smo odšli iz mesta Bistrice in po dveh miljah prišli do cerkve svetega Venčeslava.*« (Po prevodu P. Simonitija, 1991). Iz vrstic v Santoninovem dnevniku razberemo, da so Fram zapustili po kosilu in proti večeru prišli v Bistrico, kjer so prenočili. Že dopoldan so morali naprej na Zgornjo Ložnico k cerkvi sv. Venčeslava, od tam na Tinje, proti večeru so bili že v Konjicah. Preseneča, da je bila Bistrica za škofa in njegovo spremstvo le prehodna postaja, v kateri kaprulanski škof Peter ni imel obveznosti, čeprav so bile tu poleg župnijske in špitalske cerkve sv. Duha, obe zunaj obzidja, v mestu še cerkev Matere božje, kapela sv. Ane in grajska kapela Matere božje, a o teh začuda, kot tudi o gradu, ne izvemo ničesar. Ker so prenočili v mestni gostilni, pomislimo, da sta bila zunaj mesta stoječe župnišče in cerkev požgana, kar je mogoče. Najbrž je v teh nemirnih časih župnik stanoval v mestu, a tudi to ne prispeva k pravemu odgovoru, zakaj niso prenočili v župnišču, tako kot sicer na svoji poti. Santonino v naših krajih pogosto omenja »od turških svetoskrunskih rok« opustošene cerkve. V bližini Bistrice so bile tako »onečaščene« cerkve na Spodnji Polskavi, Črešnjevcu, Poljčanah, Ločah, Venčeslu, Čadramu, bližnja Mohorjeva v Lačni gori, Barbarina v Markečici in tudi cerkev na Tinju. Turkom je leta 1477 uspelo zavzeti celo utrjeni Štatenberg.

Zadnja četrtina 15. stoletja je bila težka preizkušnja za varnost Bistričanov. Vojne in od leta 1472 pogosti turški vpadi so pustošili po okolici, čeprav Turki mesta niso napadli. V desetletju najhujših turških vpadov so studeniške nune v mestu dobile za svoje zatočišče Hamperjevo hišo. V teh letih je bil srdit spopad s Turki pri Spodnji Polskavi. Zgodilo se je tretjega avgusta neugotovljenega leta, ko so Polskavčanom prihiteli na pomoč Bistričani. V bitki je padel poveljnik bistriške meščanske garde hauptmann in njegovo vlogo je prevzel praporščak ter sobojevnike popeljal do zmage. Na ta dogodek je vse do leta 1835 spominjala vsakoletna izvolitev praporščaka meščanske garde. Slavnost se je odvijala še na Spodnji Polskavi, na »krvavem travniku« (*die Blutwiese*), kjer je bil izvoljeni praporščak

obredno potrjen, nato pa je prevzel pripadajočo sejmino s proščanja, združenega s sejmom. Nemire so v času turških vpadov povzročali tudi sami bistriški župljani, ki so se leta 1477 zaradi težkih bremen v dajatvah uprli svojemu župniku.

Zaradi kroničnega pomanjkanja denarja v vladarjevi blagajni je cesar Friderik III. v letih 1479 in 1482 bistriško gosposčino in mesto s sodiščem in davki vred dal v zakup bistriškemu sodniku Bernardu Krumnaglu, leta 1492 pa tu nastopi gradnik Gašper iz Lienza. Po vseh teh dogodkih je bilo mesto zaradi turških obleganj, požarov in epidemij v iztekajočem se 15. stoletju precej izčrpano in obubožano. Za ranocelnika in učitelja v mestu prvič izvemo leta 1491.

Tudi začetek 16. stoletja je zaznamovan s slabšim življenjem meščanov. Takrat še niso skrbeli za matrike, iz katerih bi lahko razbirali povečanje vpisanih pogrebov zaradi epidemij, a kužne bolezni so bile stalne spremljevalke, prav tako kot požari, ki so pogosto spreminjali podobo krajev. Tik pred letom 1510 je Bistrica spet pogorela; konec septembra 1532 so mesto požgali Turki, zunaj mesta pa sta bili opustošeni župnijska in špitalska cerkev sv. Duha. V mestu je bila leta 1543 polovica hiš praznih. Kakor kaže, so se razmere začele urejati šele v drugi polovici stoletja, ko je k večji blaginji mesta pripomogla oživljena trgovina med Ogrsko in Italijo, kamor so prodajali kože in gonili velike črede govedi in prašičev, prav iz Slovenske Bistrice pa so tja tovorili deske. Leta 1565 je bilo v Slovenski Bistrici, prvič zapisani z imenom *Windisch Feistritz*, zabeleženih triinsedemdeset družin.

Jurij grof Schaumberg je leta 1507 kupil grad z mestom vred in tu s svojimi gradniki Gaisrucki gospodaril do leta 1548. Nato so posest za krajši čas prevzeli Gaisrucki, za njimi pa je leta 1564 nastopil Janez Jurij Idungspeug in tu leta 1572 umrl. Posest je podedovala vdova Barbara s petimi sinovi in jo leta 1584 z dovoljenjem deželnega vladarja izročila Janezu Vettru. Tudi njega je trinajst let kasneje nasledila vdova - Uršula. Bila je luteranka, kot najbrž tudi njen mož Janez Vetter. Pri njej so se shajali verski somišljeniki v grajski kapeli. Luteranske vere sta se pri nas oprijeli plemstvo in meščanstvo, medtem ko je kmečko prebivalstvo ostalo pri starem. Tudi med bistriškimi meščani med sicer redkimi poročili naletimo na protestante. Z njimi je imel težave župnik Jakob Kruhar. Med letoma 1592 in 1596 si je moral z luteranoma Tettenpeškim in Mihaelom Straspergerjem deliti dohodke od nekih oltarjev. Vemo, da so si luterani v tem času prilastili mestno Marijino cerkev, špitalsko cerkev sv. Duha in dohodke Andrejevega oltarja v župnijski cerkvi, v njihovih rokah je bila tudi grajska kapela. Deželnoknežja protireformacijska komisija, zavarovana z vojaškim spremstvom, je pod vodstvom sekavskega škofa Martina Brennerja dvajsetega januarja 1600 prišla s Ptuja v Slovensko Bistrico, tam pa je našla le tri protestante. Razmere najbrž niso bile idealne za načrte katoliške obnove, saj je župnik Martin Krispian leta 1606 meščane pozval, naj bolj hodijo v cerkev in naj se odrečejo pijančevanju in razuzdanemu življenju.

22

V te razmere so, sprva skoraj neopazno, posegli celjski minoriti. Na povabilo magistrata so leta 1614 prišli v mesto štirje patri in magistrat jim je 1629 podelil v upravljanje mestno Marijino cerkev in špitalsko cerkev sv. Duha. Leta 1632 so pri Marijini cerkvi postavili samostan in ga leta 1696 povečali za bivanje dvanajstih redovnikov. Tako je luteranom odzvonilo šele z njihovim prihodom. Zgovorno za ta čas so minoriti pri svoji mestni cerkvi ustanovili bratovščini *Naše ljube gospe in Rožnega venca*, značilni versko-socialni ustanovi rekatolizacijskega časa. Ugled in gospodarska moč samostana sta vidna že iz podatka, da je v 18. stoletju posedoval sedemdeset podložniških družin, a le do leta 1785, ko je s cesarjevo uredbo delil usodo številnih drugih ukinjenih samostanov v cesarstvu.

Na začetku 17. stoletja je bilo v mestu, ki je bilo še trdno znotraj obzidja, sedemdeset hiš, v predmestju (*suburbanum*) pa šestintrideset. V mestih in trgih se je katoliška obnova utrjevala tudi z reorganiziranjem cehov. V obrtno živahni Slovenski Bistrici, ki je imela navadne, tedenske, in nekaj letnih sejmov, so bila leta 1604 zapisana pravila krojaškega ceha, 1608. kovaškega in leta 1609 usnjarskega ceha. Čeprav so delovale tudi druge obrti, je bil čevljarški ceh potrjen šele leta 1660 in dve leti kasneje še lončarski (leta 1608 sta tu živela lončarja Jakob Scherbel in sin Filip, 1667. pa steklar Peter Glashar). Izvemo tudi za lekarnarja, ki je leta 1615 v dvorcu na Zgornji Polskavi zdravil Erazma grofa Dietrichsteina. Leta 1624 je bilo mesto prvič zapisano z *Bistriza*. Pogled v to stoletje nam pomagajo razgrniti župnijske matrike (1625 krstna, 1626 poročna in mrliška), saj se v njih srečujemo z meščani, okoličani in tudi s tujci, ki jih je življenje pripeljalo v ta svet pod Pohorjem. Vsem je enak čas odštevala ura na mestni hiši, prvič omenjeni leta 1626.

To stoletje je bilo še zelo nemirno. Čeprav so se evropska bojišča oddaljila, so skozi mesto v obe smeri korakale večinoma nedisciplinirane čete, pa tudi kmetje v tem stoletju niso mirovali. Oborožena moč meščanov za varnim obzidjem je prišla prav v vseslovenskem kmečkem uporu leta 1635. Okrog štiri tisoč upornih kmetov je osmega maja pod vodstvom Blaža Glavača prišlo pred mesto. Grožnje mestnih strelcev so jih odvrnile od načrtovanega napada, a puntarji so se znesli nad okoliškimi fevdalnimi postojankami. V tem uporu so zavzeli Dietrichsteinov grad Gromberg in požgali njegova dvorca s pristavama na Zgornji Polskavi in Frajštajnu, opustošili žičko pristavo v Oplotnici in dvorec Golič pri Konjicah ter grdo ravnali s studeniškimi nunani, kjer so si samostanski denar delili kar z lonci in klobuki.

Takšne razmere so narekovale stalno vojaško posadko v mestu. Prvič je omenjena leta 1641, hkrati z njo pa tudi porast krstov nezakonskih otrok. V letih 1645 in 1646 je v mestu in okolici hudo razsajala kuga, kar so že beležile mrliške knjige. O urejanju razmer posredno govorijo potrebe po izboljšanju prometnih poti. Deželna uprava za ceste je Bistričanom leta 1640 naročila, da morajo vzdrževati cesto od Devinskega potoka skozi mesto in vse do potoka Ložnice. Leta 1643 postane mesto sedež davčnega okraja za vino, leta 1675 pa sedež za sol. Ta mestni utrip dopolnjuje še podatek, da so leta 1644 v

Stafft Buch

Der Hochgrafflichen Herrschafft
Burgg Feystritz.

de Anno.
1706.

Slovenski Bistrici začeli z rednejšim poukom, čeprav smo o prvem učitelju brali že leta 1498, o šoli pa leta 1626.

Župnik Matija Mec si je leta 1654 zgradil župnišče, ki pa je leta 1694 pogorelo. Župnik Jurij Haidman je leta 1672 na pokopališču popravil razpadajočo romansko kostnico sv. Mihaela, kakor mu je naročil vizitator. Stala je na mestu, kjer je danes severozahodni vogal Slomškovega doma. Mesto je štelo petinštirideset obrtnikov in šestnajst pomočnikov, kar je bilo za kraj takega obsega kar lepo število in napoved boljših časov, ki so zagotavljali mirnejši razvoj mesta v naslednjem stoletju. V prvi polovici 18. stoletja je farane najbolj zaposlovala prenova župnijske cerkve. Podjetni Gašpar Zamlik, župnik z najdaljšim službovanjem (1710-1750), se je leta 1717 lotil povečave farne cerkve. Prenova je bila večinoma končana leta 1722. Podatkov o stari cerkvi nimamo. Glede na njeno današnjo širino kaže, da je bila dvoladijska, s po letu 1532 prizidano poznogotsko severno kapelo, ki so jo v spomin na kugo leta 1682 preuredili v rožnovensko. Še iz romanskega časa je bil oltarni prostor v zvoniku, glavni vhod v cerkev pa po srednjeveškem pravilu na zahodni strani. Pri obnovi so orientacijo cerkve spremenili, tako da so pritličje zvonika preuredili v glavni vhod, na zahodni strani pa prizidali prostran prezbitერიj; leta 1722 ga je poslikal neznan slikar. Z nadaljnjim opremljanjem cerkve je leta postala ena izmed pomembnih spomenikov štajerskega baroka. Na slovesni trenutek posvetitve je bilo treba počakati do 8. avgusta 1730, ko je ljubljanski škof Sigmund Felix Schrattenbach v imenu oglejskega patriarha slovesno posvetil cerkev s sedmimi oltarji.

Leta 1728 je Slovenska Bistrica postala cesarsko-kraljevo komorno mesto in ta položaj je mestu zagotovil tudi mirnejši gospodarski razvoj. Leta 1745 so nad mestom začeli graditi cerkev sv. Jožefa, svetnika, ki je v baroku postal eden izmed najbolj priljubljenih. Cerkev je bila večinoma dokončana leta 1757, ko so vanjo postavili glavni oltar mariborskega rezbarja Jožefa Holzingerja s sliko umirajočega Jožefa, delo ljubljanskega slikarja Valentina Metzingerja. Dobro desetletje mlajši stranski oltarji so iz slovenjegraške rezbarske delavnice Janeza Jurija Mersija, podobe zanje je naslikal njegov someščan Janez Jurij Strauss. Dokončno podobo je cerkev dobila šele z dozidavo obeh zvonikov leta 1812. Zgrajena je bila po načrtih mariborskega stavbenika Jožefa Hofferja, ki se je malo pred tem izpel s podobno, a bogatejšo kreacijo cerkve na Sladki Gori.

Nekaj luči v bistriško zgodovino nam posvetijo vizitacije goriškega nadškofa Karla Mihaela grofa Attemsa, ki jo je vizitiral štirikrat. Leta 1751 je v župnijski cerkvi popisanih devet oltarjev, poleg glavnega še oltarji sv. Boštjana, Janeza Nepomuka, Ane, Frančiška Ksaverija, Andreja ter Rožnovenske Matere božje in Marije Loretske. S farani je bilo vse v redu; zabeleženega ni bilo nobenega pohujšanja. Med obilico dela je škof ob tej priložnosti birmal dva tisoč osemsto oseb, kar nam pove, kako redki so bili takšni obiski. Pet let kasneje se v župnijski cerkvi omenjajo isti oltarji in razmeroma bogata oprema z liturgičnim posodjem. Ob tretji vizitaciji leta 1760 se je nadškof zaradi slabega zdravja tu

zadržal pet dni. Gostoljubje mu je v gradu nudil Ignac Marija II. grof Attems. Priče so škofu povedale, da so meščani prepirljivi, da sovražijo duhovščino in se župnijske cerkve večinoma izogibajo; okoliški ljudje pa da so zelo dobri. Tudi Mihael Pinter, župnik šibkega zdravja, je omenil odklonilen odnos meščanov, ki so raje hodili k minoritskim nemškim pridigam, čeprav jih ne razumejo. Kako je lahko marsikaj odvisno od posameznika, vidimo samo šest let zatem, ko je Attems zadnjič obiskal bistriško župnijo. Pozno zvečer dvaindvajsetega junija 1766 je nadškof prišel pred Slovensko Bistrico, kjer so ga ob vhodu v mesto slovesno sprejeli ter ga v procesiji v spremstvu oborožene mestne straže peljali v župnijsko cerkev, spotoma pa se je ustavil še v Marijini minoritski cerkvi. Sodelovalo je vse mesto in ob škofovem blagoslovu je mestna straža izstrelila salvo. Naslednjega dne je nadškof ob osmi uri najprej maševal, zatem pa obhajal in birmal šeststo dvaintrideset oseb. Pred kosilom je nadškof blagoslovil obnovljeno pokopališče in (romansko) kostnico, tu zadnjič omenjeno. Župnija je tokrat štela tisoč sedemsto petdeset duš in zapisano je še bilo, da so razmere z meščani lepo urejene, kar se je potrdilo že ob njihovem sodelovanju pri slovesni maši.

Sredi 18. stoletja je bilo v mestu sto sedemindvajset hiš. Meščanom je sodil Jožef Rohrmayer in ob mestni hiši se leta 1756 omenja sramotilni steber - pranger. Zanimiv je podatek vojaškega strokovnjaka, ki je po letu 1763 med osnovne strateške posebnosti Slovenske Bistrice zapisal, da mesto leži globoko v dolini in ga je mogoče obstreljevati z vseh strani. Tudi z vzpetine »pri morišču« je mogoče z obstreljevanjem braniti mestna vrata. Morišče je najbrž stalo nekje ob cesti, ki se vzpenja v Jožefov hrib. Toda na zemljevidu, ki sodi k temu opisu, so vislice s pripisano oznako »visoko sodišče« (*Hoch Gericht*) narisane ob cesti, ki se iz Slovenske Bistrice odcepi proti Cigonci oz. Poljčanam. Spomin na tukajšnje morišče je med starejšimi še danes ohranjeno ime *Šugargraben* za bližnji jarek, po katerem se spusti cesta proti Konjicam. Sodna oblast bistriškega sodnika je bila potrjena s položajem Karla Gapmayerja, ki je leta 1762 opravljal vrhovno sodstvo samo za mesto, enako leta 1776 tudi Jakob Reiser. Zaradi priprav na davčno reformo in boljše preglednosti vojaškega naborništva so se po vladnem naročilu leta 1770 v mestu in okolici uvedle hišne številke in leta 1776 je mesto dobilo trivialno šolo. Baročna podoba Slovenske Bistrice se je širila tudi v predmestje, kamor se je srednjeveška naselbina začela širiti že v poznem 17. stoletju, predvsem ob glavni cesti. Na prostoru mestnega špitala je Gašpar Zamlík leta 1747 zgradil beneficiatsko hišo s freskirano kapelo sv. Jožefa na pomolu, kasnejšo kaplanijo. Na bivši mestni špital je še spominjala cerkev sv. Duha, ki so jo že opuščeno leta 1799 podrli in tako pred kaplanijo razširili tržni prostor. Ko so tu leta 1771 postavili kamniti steber z Brezmadežno, pripisano graškemu kiparju Vidu Königerju, se je tega prostora med mestom in župnijsko cerkvijo prijel ime Marijin trg. Na mostu je bil leta 1779 postavljen kip Sv. Janeza Nepomuka, v spomin na požar, ki je tega leta v mestu upepelil polovico hiš. Nesreči se je istega leta pridružila še živinska kuga. K spremembam in pretresom sodi tudi razpustitev minoritskega samostana leta 1785. V nekdanjo

samostansko Marijino cerkev, v 19. stoletju imenovano »nemško«, so meščani vedno radi zahajali. Mestna cerkev je bila zato vselej protiutež slovenski župnijski cerkvi z zvestim okoliškim prebivalstvom. Trenja med meščani in njihovim župnikom so bila tudi v iztekajočem se 18. stoletju, v času, ko že zaznavamo poudarjeno ločevanje slovenščine in nemščine. Dekan Janez Zafošnik (1778-1794) je leta 1785 nasprotoval, da bi v šoli poučevali verouk tudi v nemščini. Graški gubernij je decembra 1785 odločil, da za nemško bogoslužje v mestni cerkvi skrbi župnik s kaplanom iz razpuščenega samostana, da pa posebnega nemškega kaplana ne bo. Kaplan bo moral skrbeti tudi za sobo kateheta pri mestni šoli. Nemško govoreči meščani so se julija 1788 pritožili na gubernij v Gradcu, češ da dekan ne spoštuje gubernijske odločbe. Leta 1793 je sodnik Janez Schleifer z nekaj sopodpisanimi meščani poslal zahtevo, da se pri Jernejevi cerkvi uvede mesto tretjega kaplana, ki bi opravljal bogoslužje za okoli sedemsto nemško govorečih vernikov v nekdanji minoritski cerkvi. Jernejeva cerkev se jim je namreč zdela premajhna in preveč oddaljena, zlasti za meščane. Kakorkoli že so reševali te spore, so končno vsi legli k skupnemu počitku na božji njivi pri župnijski cerkvi sv. Jerneja. V vsem 18. stoletju je bilo, po pričevanju mrliške knjige, sem prinesenih 7120 oseb, seveda iz vse župnije.

*Slovenska Bistrica v letih pred prvo svetovno vojno.
Pogled proti župnijski cerkvi sv. Jerneja.
(Zavod za kulturo Slovenska Bistrica)*

*Slovenska Bistrica na franciscejskem katastru za Štajersko iz leta 1824.
Mesto je brez gradu in parka, saj sta takrat spadala v kataster
Zgornja Bistrica. (Arhiv Republike Slovenije, AS 177)*

N:61 *Gemeinde* **FEISTRITZ**

in
Inner Oesterreich Zillier Kreis
Bezirk Burg Feistritz
 1829

Masstab 1:2500

Masstab von 1/4 W. L. der Zell = Anstalt

Graslov stolp

*Graslov stolp v letih pred drugo svetovno vojno. Stavbi ob njem sta bili porušeni leta 1999.
(Foto F. Mesesnel, 1938, Ministrstvo za kulturo, Indok center)*

Grasli (tudi Graselj, Grassel) so spadali med številne nižje svobodnjake, ki so se preživljali kot kastelani ali fevdniki stolpov in njim pripadajočih manjših posestev. V pisnih virih se rod Graslov začne pojavljati v drugi polovici 14. stoletja, predvsem kot fevdniki Celjskih grofov, in konec 15. stoletja že izumre. Anton Grasel, očitno v dobrih odnosih s Celjani, se leta 1455 pojavlja kot gradnik Bistriškega gradu in leta 1478 kot posestnik stolpa v Slovenski Bistrici.

V Slovenski Bistrici se v poznem srednjem veku omenja več stolpov v povezavi z obrambo mesta. V virih se začnejo pojavljati šele na začetku 15. stoletja, a za večino lokacija ni navedena. Tudi glede števila stolpov smo v negotovosti. Morda jih je bilo pet, če jih predvidevamo pri južnih in severnih mestnih vratih ter poleg njih vsaj tri vogalne stolpe, to je poleg »grajskega« v severozahodnem vogalu še Graslovega in brezimnega v jugovzhodnem vogalu obzidja.

V letih 1362 in 1370 izvemo za Massenbergov stolp z mlinom nad njim, kar ga postavlja v bližino potoka Bistrica oz. v severozahodni vogal mesta. Henrik Massenberg je bil med letoma 1335 in 1362 gradnik, t.j. upravitelj gradu. Leta 1403 sta prvič omenjena dva stolpa. Eden brez ugotovljene lege je bil v fevdu Eberharda Altenburškega (Vrbovskega); drugi, ali morda isti, je bil v zakupu Massenberških kot celjski fevd in zatem fevd Kristofa Sulzerja, ki pa ga je leta 1437 prepustil ženi Ani, hčeri Alberta Bistriškega. Istega, 1403. leta je omenjen še en stolp pri Marijini cerkvi. Leta 1464 ga je od cesarja Friderika III. pridobilo mesto, a je bil že pred letom 1685 preurejen v zvonik s čebulasto kapo in mesto ga je leta 1772 izročilo minoritom. Leta 1455 sta dva stolpa ob (v) obzidju dobila v zakup Erazem Viltuški in Valter Safner, dediča Alberta Bistriškega.

Najbolj je zapletena zgodba okrog Graslovega stolpa, katerega prava lokacija ostaja še uganka. Nekje, najbrž v mestnem obzidju, se leta 1457 omenja stolp kot celjski fevd Antona Holleneškega, od njega ga je leta 1478 kupil Anton Grasel in leta 1485 sta Graslov stolp, ki je bil takrat že del štatemberškega zemljiškega gospostva, pridobila brata Prueschenk. Leta 1575 je bil stolp z Anino kapelo ob njem že zapuščen in oboje naj bi kasneje podrli. Ker je ta kapela omenjena tudi pri Massenbergovem stolpu (leta 1413), obstaja možnost, da gre pri obeh poimenovanjih za isti stolp, vendar to spodbija prvotno domnevo o Massenbergovem stolpu v severozahodnem vogalu mestnega obzidja. Tako za zdaj križanke letnic in imen bistriških stolpov ni mogoče razrešiti. Zanesljivo je le to, da je današnji Graslov stolp tisti, ki ga je s pripadajočim gromberškim posestvom leta 1710 kupil Ignac Marija grof Attems in ga preuredil v kaščo, tako kot je pod svojim gradom v Podčetrtku zgradil obsežno kaščo z vinskimi kletmi, podobno tudi pri svojem gradu v Brežicah.

Po izpostavljeni legi stolpa in njegovem slabem stiku z mestnim obzidjem ter merah tlorisne ploskve 8 x 15 m z debelino sten okrog 1,5 m lahko sklepamo, da je bil zgrajen šele v 16. stoletju. Lesena stropa sta sredi stavbe oprta na mogočen pravokoten zidan slop. Vidni šivani robovi govorijo o dveh gradbenih dobah. Pritličje ima šivani rob iz lehnjaka, na višini petih metrov pa se zvrstijo vogali iz

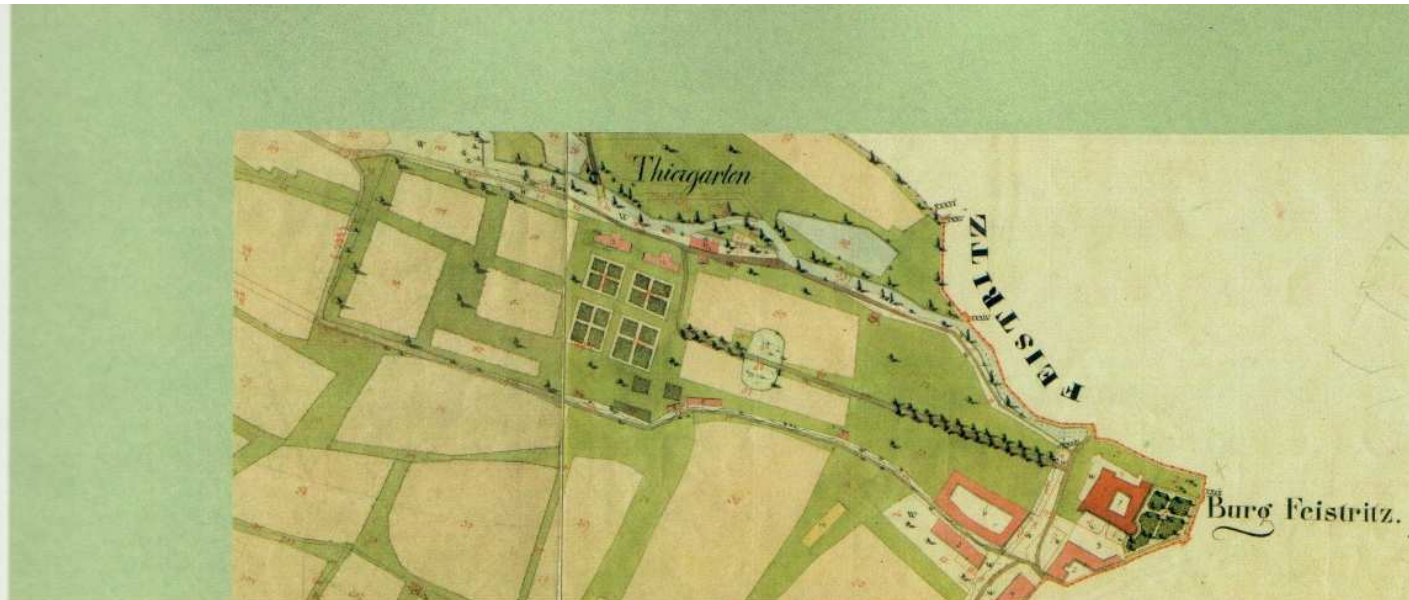
skrbno klesanega apnenca. Nad prvotnim zidanim delom z robovi iz lehnjaka bi lahko bilo leseno nadstropje z vhodom, ki pa so ga v drugi polovici 16. stoletja zamenjali s kamnito nadzidavo. Takrat so mu visoko na zahodnem vogalu vzdali grbovno marmorno ploščo, ki ima na ščitu navzkrižno postavljena grba mesta Slovenske Bistrice in dežele Štajerske, s čimer se je nad stolpom potrjevalo lastništvo mesta. Na Vischerjevem bakrorezu iz okrog leta 1685 je že upodobljen današnji videz stolpa s pravokotnimi okni in visoko šotorasto streho, pred njim pa sta dve enako veliki hiši, ki pa sta bili v 19. stoletju podrti in na njunem prostoru so Attemsi zgradili veliko jahalnico.

Današnjemu enačenju stolpa v jugozahodnem vogalu mestnega obzidja z arhivsko sporočenim Graslovim stolpom je botrovalo zgodovino pisje 20. stoletja. Ta stolp se je prej imenoval tudi Smodniški in še ne daleč nazaj med domačini tudi Hungerturn in Reiseturn, ki pa ni dobil imena po rižu, ampak po nemški besedi *Riesentturn* (velik, ogromen stolp). Kakorkoli že, stolp je po prenovi oktobra 2004 odprl vrata razstavnim dejavnosti. S tem smo pridobili restavriran objekt in idealne razstavne prostore v treh etažah, prva razstava pa je bila posvečena bogatemu arhivu bistriške gosposčine iz let med 1587 in 1944, ki ga hrani Pokrajinski arhiv v Mariboru.

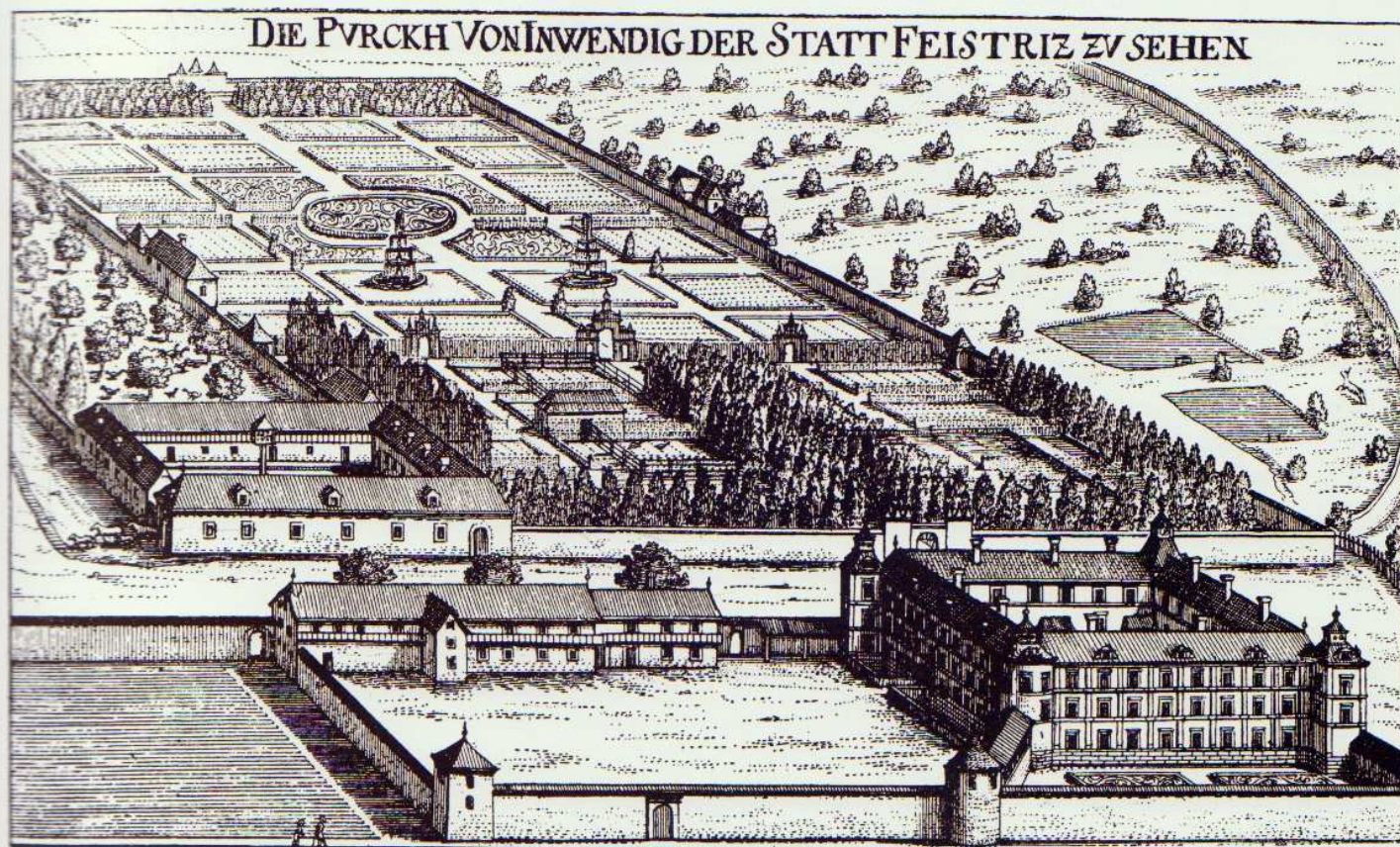

Graslov stolp, pozneje Attemsova kašča, nazadnje pa zadružni silos. Po daljši prenovi je Slovenska Bistrica leta 2004 pridobila izjemen razstavišni prostor.

Grajski park

Pogled na grad in park okrog leta 1700 razkriva širokopoteznost zadnjega izmed grofov Vetrov, Mihaela Vajkarda, s katerim je leta 1695 moški rod izumrl. Grad je prešel v posest grofa Janeza Jožefa Wildensteina, ki je nadaljeval opremljanje gradu in urejanje okolice. (Po G. M. Vicherju, ok. 1700)

Zgoraj: akvareliran tloris iz leta 1824 dokumentira razsežnost parka, ki je takrat še sodil med največje parkovne ureditve na spodnjem Štajerskem. (Franciscejski kataster za Štajersko 1824, ARS, AS 177, izrez)

Ne moremo se posloviti od 17. stoletja, če si prej ne ogledamo še grajskega parka, ki je nastal v zadnji četrtini stoletja. Njegova zasnova je tesno povezana z zaključnimi deli na gradu. Običajno so baročni parki urejeni v osi glavnega pročelja gradu ali palače, tukaj pa zaradi vključitve gradu v urbano okolje to ni bilo mogoče. Tako imamo v Slovenski Bistrici izjemen primer povezave gradu z bočno postavitvijo parkovnih površin. Najlepša podoba danes povsem spremenjenega in v večjem delu izgubljenega parka se nam je ohranila na Vischerjevem bakrorezu iz okoli leta 1700. Bil je park, kakršnega po obsegu v tem času ni bilo na spodnjem Štajerskem. Lahko verjamemo angleškemu popotniku Simonu Klementu, ki je leta 1715 na poti skozi naše kraje v dnevnik zapisal, da je tretjega septembra potoval skozi lepo mestoce Bistrico, obdano z obzidjem v prijazni dolini z reko. Vtis doline je najbrž doživel zato, ker se je v mesto spustil z mariborske strani. Poleg tega je zapisal, da ima tu grof Wildenstein lep grad s čudovitim vrtom, kar se ujema s predstavo o parku, ki jo vidimo na Vischerjevi upodobitvi. Zato se lahko prepustimo čudenju evropskega popotnika, ki je na svoji dolgi poti videl marsikaj, tudi veliko vrtov in parkov. Risarju Antonu Trostu, ki je delal za Vischerja, le ne moremo povsem zaupati, predvsem ne v preveč pravokotni tlorisni zasnovi parka z napačno potekajočo linijo zahodnega zidu, ob katerega je pomotoma zunaj parka prislonil pravokotno gospodarsko poslopje s hlevi, a gledano v celoti imamo pred sabo izjemen primer zgodnjebaročne parkovne urejenosti. Sredi parka, ob severnem obzidju, je še ohranjena zidana vrtna uta, ki je imela simetrično postavljeno dvojčico ob levem zidu grajskega parka, kasneje predelano v vrtnarjevo hišo. V 19. stoletju je bila obnovljena. Podprta s podobnim toskanskim stebrom, kakršni so na grajskem arkadnem dvorišču, je zelo podobna *tempiettu* (ok. 1820), vrtni uti v parku gradu Kolovec na Rovah pri Radomljah. Zaradi toskanskega stebra v bistriškem parku pomislimo, da začetki parka segajo že v čas Friderika Vettra, torej okrog leta 1623. Na to zgodnjo datacijo se posredno lahko navezuje krst Janeza, sina grajskega vrtnarja Tomaža Erkerja in njegove žene Marije, v bistriški župniji avgusta 1644. Sprva je park verjetno segal do vrtnih ut, ki sta na risbi čez vso njegovo širino povezani s pregrajo, v zadnji četrtini 17. stoletja pa naj bi park podaljšali in vanj vključili obstoječe s skrilasto streho krito slopasto znamenje, kakršno pač ni nastalo za potrebe parkovne opreme.

Kip Hermesa (Merkurja) v naravni velikosti je bil že konec 17. stoletja del kiparskega okrasja grajskega parka.

*Heraklej je skupaj s
Hermesom sooblikoval
baročno podobo
grajskega parka.*

Okrasni vrt je bil tudi ob gradu, kjer je bilo, sodeč po Vischerju, vse vzhodno dvorišče urejeno kot partetni tip vrta. Takšen je ostal še daleč v 19. stoletje, kar je lepo vidno na franciscejskem katastru iz leta 1824.

Naročilo kipov je bilo namenjeno parkovnemu razkošju. Preživele so le marmorne doprsne upodobitve letnih časov z umetelno klesano školjko vodnjaka in kipa Herakleja in Hermesa v naravni velikosti, danes spravljene v gradu. O avtorstvu teh del, nastalih konec 17. stoletja, ni znanega ničesar, podobno kot pri večini baročne vrtno plastike.

Ob parku se leta 1700 omenja »*Thiergarten*« nekakšen živalski park domačih in ujetih živalih. Lahko pa je bil neke vrste živalski vrt dlje od parka, morda tam, kjer je danes zgornje bistriško naselje Tirtgot. Park je znotraj obzidja rasel in se z lastniki spreminjal. V 19. stoletju se jeokus lastnikov usmeril od geometrijskih oblik k sproščenim naravnim razporeditvam, značilnim za angleške ureditve parkov, ki so se zivali z naravnim okoljem. Zgornji parkovni del s povrtninami je imel uporabnen namen, zato sta bila tam ob desnem obzidju prizidana dolga in visoka rastlinjaka - oranžeriji, ki sta že vrisana na franciscejskem katastru iz leta 1824. Obnovili so senčno uto, dvojnik na nasprotni strani pa preuredili v vrtnarjevo hišo. Iz tega stoletja izhaja tudi na vrtno obzidje parka naslonjen prezidan grofov lovski dvorec, t. i. *Jegerhaus*. Neka stavba na tem mestu je vidna na Vischerjevem bakrorezu iz okrog leta 1700. Spomina na baročno obdobje sta 300 let star gabrov drevored in zid, ki je svojevrsten naravni spomenik, saj v njem, kakor ob geološki učni poti, najdemo pisano sestavo pohorskih kamnin. K objektom, ki so v bližnji okolici služili gradu za nemoteno življenje, je jugozahodno od parka in čez cesto še do leta 1966 sodil velik kozolec - toplar, s petimi pari velikih zidanih slopov in dvokapno opečnato streho. Namenjen je bil shranjevanju krme za bližnje grajske hleve, uporabljali pa so ga tudi za konjušnico. Na franciscejskem katastru iz leta 1824 ga še ni. Nemški napis na ohranjeni marmorni plošči pove, da je leta 1877 v kozolec udarila strela, da je bil že naslednjega leta na novo postavljen, slope pa je zgradil stavbni polir Pietro Zuliani. Po zapisu v kroniki bistriških gasilcev se je nesreča zgodila petnajstega avgusta in »požarni brambi« se je za njeno požrtvovalno gašenje posebej zahvalil grof Attems. Od prvotnega grajskega parka je do danes ostala le še približno četrtnina. Prvi poseg v še ohranjeni park je bila postavitvev zdravstvenega doma v njegovem

Vrtna uta je imela ob zidu na nasprotni strani dvojnico, ki je bila v 19. stoletju preurejena v vrtnarjevo bivališče.

zgornjem delu leta 1952, okrog leta 1965 pa se je v gospodarska poslopja ob parku vselilo lesno podjetje Emmi in zasedlo površine do gabrovega drevoreda. Nadaljnji poseg v že propadajoči park je bila gradnja obsežne osnovne šole in ko je bila leta 1966 zgrajena, so med urejanjem okolice ob desnem obzidju podrli obe oranžeriji, ki sta bili ves čas po vojni namenjeni za vrtnarijo bistriški vojašnici. Park je bil v vseh teh letih prostor za vse mogoče prireditve: kresovanja, veselice, tombole, motociklistični poligon, v poletnih mesecih pa urjenje nabornikov.

Louski dvorec, t.i. Jegerhaus, ob grajskem parku še čaka na primerno namembnost.

Slopasto znamenje je sprva stalo na samem in je bilo šele v drugi polovici 17. stoletja vključeno v razširjen grajski park.

Angleški tip grajskega parka s še ohranjenimi eksotami.

